पंचायतराज & स्थानिक स्वराज संस्था → 79 विषयावर काम

पंचायत समिती

Page No.______

Date __/__/__

भाग - 9 परिशिष्ट 11 29 विषयासह

क - 243

प्रस्तावना

भारतीय राज्यघटनेमध्ये द्विस्तरीय राज्यशासन पध्दती होती परंतु 1993 च्या 73 व्या व 74 व्या घटनादुरुस्तीनुसार पंचायतराज व स्थानिक स्वराज्य संस्थेची म्हणजेच तिसऱ्याच शासनपध्दतीची निर्मिती करण्यात आली. पंचायतराज मध्ये ग्रामपंचायत, पंचायतसमिती व जिल्हापरिषद यांचा समावेश असून स्थानिक स्वराज्य संस्थेमध्ये 1 नगरपालिका, 2 महानगरपालिका, 3 नगरपंचायत, 4 कटकमंडळे, 5 MIDC चा समावेश होतो.

ग्रामपंचायत व जिल्हापरिषद याना जोडणार दुवा म्हणून पंचायतसमितीची स्थापना तालुका किंवा गटपातळीवर राज्यसरकार महाराष्ट्र जिल्हापरिषद व पंचायत समिती (कायदया) अधिनियमन 1961 कलम 56 नुसार स्थापना झाली.

पार्श्वभूमी

राज्यसरकार कलम 56 नुसार दोन निकषांच्या आधारावर पंचायत समितीची स्थापना करते

1) लोकसंख्या - 75000 ते 1 लाख
2) गाव - 75 ते 125 खेडे एकत्र करून

* महाराष्ट्रातील सर्वात मोठी पंचायतसमिती राजूरा चंद्रपूर

* महाराष्ट्रातील सर्वात लहान पंचायतसमिती देवणी लातूर

पंचायतराज दिन - 24 एप्रिल 1993

Page No.

Date / /

पंचायत समितीचे

कार्यकारी प्रमुख → सभापती

(सचिव) प्रशासकीय प्रमुख → गटविकासाधिकारी BDO

पंचायत समिती एकुण 75 विषयावर काम करते विविध राज्यामध्ये पंचायतसमिती वेगवेगळ्यानावाने ओळखली जाते

राज्य	पंचायत समितीचे नाव
महाराष्ट्र	पंचायतसमिती / विकासगट
आंध्र प्रदेश	मंडल प्रजा परिषद
कर्नाटक	मंडल परिषद
तामिळनाडू	तालुका विकासपरिषद
केरळ	ब्लॉक पंचायत
जम्मू आणि काश्मिर	क्षेत्रिय समिती
उत्तरप्रदेश	क्षेत्र / श्वेत समिती
गुजरात	तालुका पंचायत
आसाम	आंचलिका समिती
अरूणाचलप्रदेश	आचल / आंचल समिती
मध्यप्रदेश	जनपद परिषद

Shrikrupa

Page No.______

Date __/__/__

रचना कलम 57 महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनियमन 1961, कलम 57 नुसार प्रत्येक तालुक्यात एक पंचायत समिती स्थापना करण्याचा अधिकार राज्यसरकारला असेल

निवडणूका

(1) निवडणूका कलम 58

- निवडणूका जाहिर करण्याचा अधिकार ⟶ राज्य निवडणूक आयोग

↓

निकाल 21 मार्च 2005

(2) मतदार यादी / प्रभाग / प्रभागानुसार आरक्षण → जिल्हाधिकारी

↓

जिल्हाधिकारी

Deposite

उमेदवाराचे वय 21 वर्षे

Deposite 1500 / मागासवर्गीयासाठी 700 750/-

हे Deposite परत मिळवण्यासाठी 1/6 मते अपेक्षीत अन्यथा Dep. जप्त केले जाईल

(3) खर्चमर्यादा - 3 लाख रुपये (एकसदस्य) खर्च करू शकतो.

12 Sept 2001 रोजी किंवा नंतर तिसरे आपत्य झाल्यास निवडणूक लढवता येणार नाही

(4) आरक्षण :- अनुसूचित जाती व जमातिच्या SC/ST → लोकसंख्येच्या प्रमाणात

इतर मागासवर्गीय किंवा OBC 27%. यात महिलांना 50% एकूण

एकूण जागेच्या महिलांना 50%, 3 सभापती पद आरक्षीत उपसभापती पद आरक्षित नसते.

Page No.

Date / /

(5) निवड सदस्य प्रौढ मतदान पध्दतीने

सभापती उपसभापतीची निवड → सदस्यकरतात
नेमणूक → जिल्हाधिकारी

(6) कार्यकाळ

महाराष्ट्र जिल्हा पंचायत परिषद व पंचायत समिती अधिनियमन 1961

पंचायत समितीचा कार्यकाल 5 वर्षे
सदस्याचा कार्यकाल 5 वर्षे

सभापती उपसभापती यांची कार्यकाल 2:30वर्षे
(अडीच वर्षे) 30 महिने

(7) राजीनामा (क 60)

सदस्य & उपसभापती राजीनामा सभापतीकडे देत
सभापती राजीनामा जिल्हापरिषद अध्यक्षाकडे दे

पंचायत समितीची सदस्य किमान 15 व कमाल 45
20,000 लो. दिले जाते

(8) कार्यालयीन तपासनी

→ विभागीय आयुक्त
→ इतर तपासणी → महालेखापाल राज्यसरकारकडे जमा करतात

वेतन भत्ते सभापतीस :- 10 000
उपसभापती :- 8 000
सदस्य बैठक भत्ता :- 1200

राज्याच्या संचित निधीतून दिले जाते.

Shrikrupa

Page No.
Date / /

(9) अंदाजपत्रक :- पंचायत समितीचे अंदाजपत्रक प्रत्येक वर्षी गटविकास अधिकारी तयार करुन जिल्हापरिषदेकडे सादर करतो. जिल्हापरिषद 31 March रोजी पं.समिती अंदाजपत्रकाला मान्यता देते.

पंचायत समितीच्या सभा कलम 117

- पंचायत समितीची सभा बोलावणे
  अध्यक्षस्थान स्वीकारणे → सभापती / उपसभापती / सदस्य

- पंचायत समितीच्या सभेची पुर्वसूचना करणे नियोजन व अहवाल सादर करणे → गटविकास अधिकारी

  . सर्वसाधारण सभा → 15 दिवस } अगोदर पुर्वसूचना
  . विशेष सभा → 7 दिवस }

- 1 वर्षात 12 सभा होतात. प्रत्येक महिन्यात 1 सभा घेतली जाते. दोन सभेमधला अंतर 1 महिन्यापेक्षा अधिक नसावा.

- सभेच्या गणसंख्या एकूण पंचायत समितीच्या 1/3 सदस्याचे असावे एवढे सदस्य उपस्थित असावेत नसतील तर सभा बरखास्त अर्धा तास वाट पाहून

- सभा न घेतल्यास अध्यक्ष / उपाध्यक्ष यांच्याकडून BDO (गटविकास अधिकारी निलंबित होतात

  सदस्य संख्या - 15 ते 45

कलम 72 अविश्वासदर्शक ठराव

Page No. ____
Date __/__/__

* पंचायत समितीच्या स्थायी समित्या

1) आरोग्य समिती
2) कृषी समिती
3) शिक्षण समीती
4) महिला व बालविकास समिती
5) सार्वजनिक बांधकाम समिती
6) पाणीपुरवठा समिती
7) स्थायी समिती

- कलम 77 अ सरपंच समिती
↳ ल. ना. बोंगिलवार समितीच्या शिफारसीनुसार राज्यसरकार पंचायत समितीमध्ये स्थापना.

अध्यक्ष - उपसभापती (पंचायत समिती)
सचिव - विस्तार अधिकारी (पंचायत समिती)
सदस्य - 15 सरपंच
कार्यकाल - 1 वर्ष

- सभा 12 प्रत्येक महिन्यात 1 सभा

* कार्ये :- त्या तालुक्यातील ग्रामपंचायत सरपंचास विकास आराखडा तयार करून मार्गदर्शन करणे
पंचायत समिती → कलम 207
पंचायत समिती बरखास्त → राज्यसरकार

Shrikrupa

Page No.
Date / /

गटविकास अधिकारी (Block Development Officer (BDO))

1952 मध्ये CDP या पदाची निर्मिती झाली
महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनियम - 1961

कलम 97 नुसार प्रत्येक पंचायत समितीला
एक गटविकास अधिकारी त्याला मदत करण्यासाठी
1 किंवा 2 सहाय्यक गटविकास अधिकारी 2012 पासून

* ग्राम विकास मंत्रालयाचा वर्ग 1 चा अधिकारी
* पंचायत समितीचा प्रशासकीय प्रमुख व सचिव
* पंचायत समिती व जिल्हा परिषद यांना जोडणारा दुवा

रचना

- निवड - MPSC द्वारे 50%
  सहाय्यक गट विकास अधिकारी बढती → 50%
- नेमणूक - राज्यपाल
- रजा - किरकोळ - CEO मुख्य कार्यकारी अधिकारी
  (स्वीकार करतात) अर्जित - DO विभागीय आयुक्त
- नियंत्रण - दुरचे - DO
  जवळचे - CEO
- बढती :- उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी
- बडतर्फ / राजीनामा :- राज्यसरकार
- वेतन :- 70,000 + भत्ते (राज्याच्या संचित निधीतून)

गटविकास अधिकारी यांचे कार्ये - कलम 98

Shrikrupa

Page No.
Date / /

कार्य (क ९४ नुसार)

1) पंचायत समितीचा प्रशासकीय प्रमुख म्हणून विविध भूमिका पार पाडणे.
2) पंचायत समितीचा सचिव म्हणून आर्थिक व्यवहार संभाळणे
3) ग्रामसेवकावर जवळचे नियंत्रण ठेवून किरकोळ रजा मंजूर करणे
4) पंचायत समितीचा अंदाजपत्रक तयार करून जिल्हा परिषदेकडे सादर करणे.
5) पंचायत समिती सभापतीनां मार्गदर्शन करने
6) पं. समिती सभापतीने मागवलेली जमाखर्चाची वेळोवेळी माहिती देणे.
7) शासनाचे अनुदान व निधी त्याच कामासाठी वापरकरणे
8) पंचायत समिती सभांची पुर्वसुचना देणे, नियोजन व अहवाल तयार करणे.
9) पंचायत समितीच्या तीन-तीन सभांची माहिती एकत्र करून जिल्हा परिषदेकडे सादर करणे.
10) जिल्हापरिषदेने सोपवलेले कार्ये पार पाडणे
11) समाजकल्याणाच्या वेगवेगळया योजना राबविणे.